

Beschrijving van het Mandarijn

‘Ah, dinges, eh, Rong zeker?’

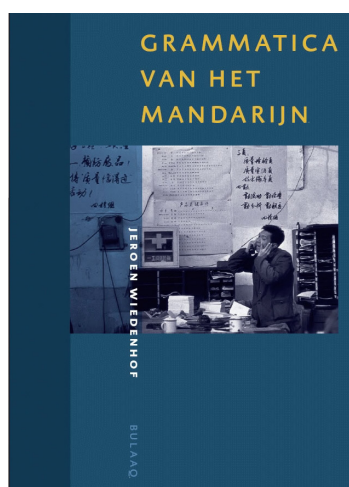
Boeken over taal gaan meestal over de schrijftaal, misschien wel omdat boeken zelf zich nu eenmaal niet anders dan van geschreven taal kunnen bedienen. Toch wordt taal in de eerste plaats gesproken. Zoals bekend, wordt het Chinees zelfs door erg véél mensen gesproken. Taalkundige en sinoloog Jeroen Wiedenhof heeft het gesproken Mandarijn weten te vangen in een prachtig boek.

DAVID ENGELHARD

De Chinezen die Wiedenhof op band heeft opgenomen, spreken je bijna rechtstreeks toe in het boek *Grammatica van het Mandarijn*. Hij heeft namelijk consequent de spreektaal weergegeven, ook als daar haperingen en herhalingen in zitten: dat is immers spreektaal. In een voorbeeldzin over het gebruik van *dehua* ‘als, indien’ gaat dat zo:

Zámen bù chī fàn dehuà, k— xiànzài qù juéduì kéyì.
1.INC.GRP niet eten voedsel als WFL nu gaan absoluut mogen

Dit wordt in vertaling: ‘Als we niet gaan eten, k—unnen we nu prima gaan.’ Je hoort de spreker denken: ‘als we nu toch niet gaan eten, tja, wat kunnen we dan doen... laten we dan gewoon gaan.’ Wil hij of zij het eerst gaan vragen (is die k— een aanzet tot *kéyì*?) om zich dan te bedenken en stellig te poneren dat we ‘prima kunnen gaan’? Overigens geeft Wiedenhof natuurlijk geen interpretatie van de inhoud, maar alleen commentaar op de vorm en een vertaling. De zinnen zijn zo levensecht dat je echter al snel gaat interpreteren hoe het verder gaat.

zinnen is te vinden. Het betreft hier beschrijvende taalkunde, hetgeen betekent dat wat *native speakers* zeggen per definitie goed is. De opgenomen zinnen zijn dus de bron van deze wetenschap, en niet gewoon een voorbeeld. Vaak zijn grammatica-beschrijvingen al gauw onleesbaar om de ‘plastic’ voorbeeldzinnen die geen mens ooit zou uitspreken, maar die bedacht zijn door taalkundigen die misschien vinden dat het zo hoort. Dan krijg je zinnen van het type ‘Dag meneer de Bruin, hoe maakt u het?’ In dit boek zul je dit soort zinnen niet vinden, maar alleen authentieke zinnen als (in vertaling):

‘Dus dan heet dat restaurant zus-en-me-zo <mm>. Eh, eh, ja, restaurant De Diamant, en Restaurant dinges, Draak en Feniks <mm>, dat soort dinges.’

Toch is het geen moment slordig of onduidelijk waar het over gaat. Dat is te danken aan de bewonderenswaardige (en onder zijn studenten ook wel gevreesde) nauwkeurigheid van Wiedenhof. De lezer kan er zeker van zijn dat wat er staat klopt (en dat is niet vanzelfsprekend: boeken zonder spelfouten in

Onder de Chinese zin staan de zogenaamde glossen (letterlijke woord-voorwoordvertalingen) die er op het eerste gezicht voor de niet-Chinees-sprekende wat onbeholpen of zelfs hilarisch uit zullen zien, maar die uiteindelijk juist erg behulpzaam zijn om te volgen wat er staat. En inderdaad, de WFL staat dan voor het ‘weifelingetje’ van de spreker.

Dat soort dinges

Wiedenhof opent het boek met de belofte dat hij het Mandarijn voor zichzelf laat spreken en dat de meeste informatie in de voorbeeld-

het *pinyin* zijn helaas zeldzaam). In dit boek is niets toevallig of onregelmatig dan-weer-zo en dan-weer-zus weergegeven, maar alles staat in een duidelijke en vooraf toegelichte stijl. Er is zelfs een handig onderscheid gemaakt tussen de lopende tekst die niet-taalkundigen kunnen volgen, en extra tussenstukjes waarin wetenschappelijke verwijzingen zijn aangebracht. Overigens onderhoudt de auteur een website met achtergrondinformatie en eventuele errata (zie onderaan).

Hulpwoorden van de taal

Het boek begint met een mooie kaart van China met daarop in kleur aangegeven waar het Mandarijn, dialecten daarvan en andere Chinese talen gesproken worden. Daarop volgt een beschrijving van het Mandarijn met allerlei aspecten als klankleer, transcriptie, tonen, de veronderstelde moeilijkheid van het Mandarijn en in eerste instantie lastiger te begrijpen zaken als toonsandhi, alveolaren en retroflexen. Alles overigens helder en duidelijk uitgelegd.

In de daaropvolgende hoofdstukken wordt systematisch de hele grammatica uit de doeken gedaan. Er zijn hoofdstukken over het zelfstandig naamwoord, werkwoorden, eigenschappen en toestanden, ontkenningen en vragen, tijden, morfologie (vormleer) en een hoofdstuk over functiewoorden. Daarin staan op alfabetische volgorde alle gangbare 'hulpwoorden van de taal', zoals *bǐjiao* - 'nogal'; *dàgài* - 'waarschijnlijk'; *fēi...* (*bùkě*) - 'beslist moeten, per se'; of *zuì hǎo* - 'het beste...'. Dit laatste functiewoord

wordt geïllustreerd met de volgende zin:

Wǒ hái xiǎng hūf qu... wó xiǎng zuì hǎo shì shǔjià... ts, jiu hūf qu yì tàng, kěshì—

In glossen:

1. EKV nog denken terugkeren gaan 1.EKV denken meest goed zijn zomervakantie ts juist terug gaan een keer maar

In vertaling:

'Ik wilde nog teruggaan... ik dacht dat ik het beste in de zomervakantie... ts, een keer terug kon gaan, maar—'

Het boek staat vol met de meest prachtige zinnen, hier volgt er nog een, willekeurig gevonden op dezelfde bladzijde als de vorige:

A, nè ge shéi, nè ge xiǎo Róng ba?

ah dat stuk wie dat stuk klein EIG Róng SUG

(EIG = eigenaam en SUG = suggestie)

In vertaling:

'Ah, dinges, eh, Róng zeker?'

Twee leeslintjes

Het laatste hoofdstuk is een fraaie inleiding op het Chinese schrift, met daarin de historische ontwikkeling, de verschillende stijlen en handschriften en de vereenvoudigingen die de Volksrepubliek heeft doorgevoerd. Ook het karakter 龍 met het meeste strepen (64) passeert de revue (vier keer het karakter 龍 *lóng* 'draak', vermoedelijke uitspraak *zhé*, betekenis 'spraakzaam'; maar het wordt nooit gebruikt!) Verder worden alle vragen die mensen kunnen hebben over het Chinese schrift (hoeveel karakters zijn er, hoeveel moet je er kennen om..., hoe voer je karakters in op de computer?) wel beantwoord. Het meest frequente karakter, bijvoorbeeld, is 的 *de*, het onderschikkingpartikel (*bàba de māma* - 'de moeder van vader'). In het corpus van ruim vijfduizend zinnen van Wiedenhof, kwam het ruim

drieduizend keer voor. In moderne teksten neemt het karakter vier procent voor zijn rekening. Leuke weetjes zijn dat voor wie geïnteresseerd is in Chinees. Het boek wordt uiteindelijk afgesloten met enkele overzichten van transcriptiemethoden en een handig glossarium met daarin uitleg van de gebruikte taalkundige terminologie.

Hoewel het geen lesmethode is, is het uitermate geschikt als 'bijlage' voor iedereen die Chinees wil leren. 'Had ik dit boek maar, toen ik nog sinologie studeerde...' verzuchtte ikzelf toen ik het doornam. Ook voor mensen die geen Chinees spreken en dat ook niet speciaal willen leren is het interessant door het beschrijvende karakter en de duidelijke voorbeelden.

Is er dan niets op aan te merken? Nee, eigenlijk niet, of het moet zijn dat het wel erg duur is. Maar zelfs dat heeft

Foto boven:
Karakter 'zi' voor 'woord'

Foto onder:
Jeroen Wiedenhof

een goede reden: het is namelijk erg mooi uitgegeven, in een harde kaft met een foto van Vincent Mentzel op de voorkant. En het heeft niet één, maar wel twee leeslintjes! Bulaaq verdient applaus voor dit moedige project!

Vraaggesprek

We bellen met Jeroen Wiedenhof om te horen hoe je zo'n boek schrijft:

Hoe komt u aan al die gesproken zinnen; loopt u met een recorder in uw jaszak door China?

Wiedenhof: 'Nee, hoewel ik dat vroeger wel gedaan heb. Een groot deel van de zinnen heb ik verzameld voor mijn proefschrift (1995). Dat waren dialogen tussen moedertaal-

sprekers die ik in de studio in Leiden opnam. In het begin was ik wel bang dat mensen heel stijfjes zouden gaan praten met zo'n microfoon voor zich, maar dat bleek onterecht. Er was wel een keer een partijbonze bij die alleen partijpropaganda en oude leuzen te berde bracht. Dat was onbruikbaar omdat het helemaal geen gangbare spreektaal was. Maar verder was met een thermoskan met heet water op tafel, de sfeer gelijk ontspannen. Soms werd er gewoon geroddeld over bijvoorbeeld andere Chinezen in Leiden, zodat ik echt moest oppassen wanneer ik zinnen gebruikte.'

Wat als u het niet begreep?

'Van die studiegesprekken heb ik om te beginnen alles getranscribeerd, wat nog niet meevalt, want soms is het inderdaad niet te volgen. Je moet altijd naar de sprekers terug om in lastige passages te vragen wat er nu precies gezegd is. Een keer vond ik echt dat iemand een zin maakte die grammaticaal gewoon 'fout' was. Het was in ieder geval een zin die ik van mijn studenten niet zou accepteren. Toen ik hem ernaar vroeg, bleek dat het een zin van een Chinees-sprekende Nederlander was, die hij eerder had opgevangen. Het was inderdaad ongrammaticaal, maar hij en zijn gesprekspartner vonden het zo'n leuke fout, dat ze hem als grapje ook soms zeiden. Als je dan als taalkundige de achtergrond niet kent, begrijp je er niets meer van.'

In de jaren daarna heb ik nog veel materiaal gewoon in China op straat opgetekend; niet met een recorder, maar met een blocnote. Ook van die spontane zinnen maak ik veel gebruik.'

Knoopt u dan speciaal een gesprek aan?

'Meestal vang ik gewoon dingen op tijdens andere activiteiten. Ik ben er natuurlijk ook op gespitt om dat het nu eenmaal mijn vak is. Deze zomer heb ik in China stijldanslessen gevolgd op een plein in de stad en zelf een cursus salsadansen gegeven aan studenten op Beida (de Universiteit van Beijing). Dat leverde een enorme variatie in de spraak op. De lerares stijldansen was een oudere vrouw en een geweldige klep, echt een goudmijn voor iemand als ik. Die studenten behoorden tot de intellectuele elite van het land, dus bij elkaar leverde dat heel verschillende zinnen op.'

Waarom is het boek in het Nederlands en niet in het Engels, dat is toch logischer met zo'n boek?

'Het is voortgekomen uit het onderwijs hier in Leiden. We hadden behoefte aan een systematisch overzicht. Maar als Nederlandse wetenschapper vind ik het ook belangrijk om iets te doen voor mijn eigen cultuurgebied; het is bewust in het Nederlands geschreven. Wetenschappelijke teksten verschijnen zelden nog in

het Nederlands en het is haast een statement om dit nu in het Nederlands te publiceren. In het begin heb ik wel geprobeerd om het tegelijkertijd ook in het Engels te schrijven, maar dat werkt niet. Wijzigingen aanbrengen in twee manuscripten is ondoenlijk.'

'Sinds eind jaren '60, toen Yuen Ren Chao zijn werk publiceerde over Chinese spreektaal, is er niet veel meer verschenen waarin echt de spreektaal centraal stond. Een taal als het Chinees, met zo'n geweldige schriftelijke traditie, wordt meestal benaderd vanuit het schrift en de literatuur. Het zou ook mooi zijn als er een Engelse vertaling verscheen om in die leemte te voorzien.'

Wat nu, wat is het volgende project?

'Nou, ik heb veel ideeën, en veel dingen dienen zich aan. Spin-off van dit onderzoek is een lijst van taalveranderingen die zich sinds Chao hebben voorgedaan. Zijn opgetekende zinnen komen uit de eerste helft van de vorige eeuw, dus is het interessant hoe nu na twee, drie generaties de taal veranderd is. Verder ben ik nog bezig met evolutionaire taalkunde, dus de wetenschap hoe taal bij de mens ontstaan is. Dat vak is heel interdisciplinair en daarom heel spannend. Artificiële intelligentie, taalkunde, neurologie, antropologie en archeologie komen er allemaal in voor. Ik ben ook betrokken bij plannen voor de ontwikkeling van software om Chinees handschrift automatisch te herkennen. Daar zijn bijvoorbeeld Chinese postbedrijven in geïnteresseerd. Verder kan ik allerlei ander taalkundig onderzoek gelukkig indirect blijven volgen via de promovendi die ik begeleid.' 🌐

Jeroen Wiedenhof,
*Grammatica van het
Mandarijn*. Uitgeverij
Bulaaq, Amsterdam
2004. 410 pag. € 79,50

De auteur verwelkomt
opmerkingen en aanvullingen
op dit boek via
[www.wiedenhof.nl/ul/
tk/pbl/gmd](http://www.wiedenhof.nl/ul/tk/pbl/gmd)